

ДРАГАН БОЖОВИЋ*
Скупштина Црне Горе

УДК 341.1/.8(73):341.123
Монографска студија
Примљен: 09.01.2017
Одобрен: 26.01.2017
Страна: 79-90

ПОЛИТИКА ЛИБЕРАЛНОГ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМА НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ И УЛОГА КЛИНТОНОВЕ АДМИНИСТРАЦИЈЕ ДО 1995. ГОДИНЕ

Сажетак: Распад СФРЈ и унутрашњи оружани конфликт поставио је изазов пред међународну заједницу како се носити са специфичним кризним окружењем у коме се конфликтне интеракције не збивају директно између држава већ унутар њих, кроз разне видове секташког насиља између локалних актера. У складу са дотадашњом праксом у међународној политици од краја Другог свјетског рата кључна улога у регулацији конфликта је припадала УН. Полазећи од новог стратешког концепта, у контексту промјена узрокованих крајем Хладног рата, НАТО се појавио као регионални актер са претензијом да се афирмише као гарант безбједности у овом дијелу Европе. Од 1993. Клинтонова администрација се активно укључује у мировни процес у БиХ и предводи међународну коалицију кампањом ваздушних удара у циљу наметања мира, у оквиру стратегије Асертивног мултилатерализма. Кампању је примијенила у пуном капацитету 1995. године, а копнена војска САД-а стигла је у БиХ тек након потписивања Дејтонског мировног споразума.

Кључне ријечи: распад СФРЈ, унутрашњи оружани конфликт, либерални интернационализам, стратегија асертивног мултилатерализма, УН, НАТО, Клинтонова администрација

Увод

Иако је раширено схватање о крају Хладног рата и паду Гвоздене завјесе као о догађају који се десио у кратком временском периоду, радило се о процесу који је трајао пуно дуже. Тако је током 1988. Мађарска отворила границе према Аустрији. На јесен исте године десетине хиљада Њемаца из Источне Њемачке, уз дозволу мађарске владе, прошло је кроз Аустрију, на путу према Западној Њемачкој, на основу споразума западно-њемачког канцелара Хелму-

* dd.bozovic@yahoo.com

та Кола (Helmut Kohl) и предсједника мађарске владе Миклоша Немета (Miklos Nemeth), уз одобрење Михаела Горбачова (Mikhail Gorbachev).¹

Током 1989. дошло је до пада комунистичких режима у Централној и Источној Европи, чиме је окончан процес који је отпочео са Перестројком из 1985. Пад Берлинског зида био је симболични догађај, у том процесу од 1985. до 1989, који је обиљежио крај Хладног рата. Током 1991. распуштен је Варшавски пакт и СССР је престао да постоји.²

Дезинтеграција *СССР-а* и распуштање војно-политичког савеза *Варшавског уговора*, отворили су простор за примат *САД-а* у међународној политици. Кључне међународне институције, *УН*, *НАТО*, *ЕЗ* и *КЕБС* које су своју мисију испуњавале у периоду Хладног рата, суочили су се са питањем изградње новог идентитета. Земље Источне и Централне Европе су ентузијастично отвориле процес евро-атланских интеграција, а уједињена Њемачка им је дала посебан подстицај.³

Стари међународни глобални поредак је из коријена промијењен. Могли су се сагледати обриси новог глобалног поретка са хегемом *САД-ом*, као силом која контролише главне токове међународне политике. Из политичке перспективе, нови поредак се ослањао на једину преосталу супер силу, која доминира у оквиру мултилатералног система *УН-а*, али исто тако дјелује и унилатерално, уз асистенцију регионалних организација када је то потребно. *УН* производе нове режиме и норме у духу либералног интернационализма, сагласно националном интересу и либералним вриједностима америчке спољне политике. Примјера ради, за разлику од Картерове Администрације, која је унилатерално промовисала политику људских права у међународним односима, Администрација Џорџа Буша Старијег је то радила преко мултилатералне дипломатије кроз тијела и форуме *УН-а*. Смисао нове глобалне политике добро је осликао Алберто Кол (Alberto Coll)⁴, који је изнио реалполитички став да је најпогоднија политичка стратегија за *САД* да преузму улогу „великог фасилитатора“ у оквиру новог међународног поретка, тако што ће своје националне интересе одмјеравати спрам интереса других држава, као и циљева *међународног друштва* (international society).

Узроке распада *СФРЈ*, као и избијање и рјешавање насилних сукоба сагледавамо у контексту успостављања новог међународног поретка, заснованог на премисама либералне политике. Битно је нагласити да кључни интерни актери кризе у вези са распадом *СФРЈ* и ратовима који су уследили, нијесу успјели да схвате значење и последице ових глобалних промјена у

¹ Suppan, A. (2013) Austria and Eastern Europe in the Post-Cold War Context, in Austria International position after the End of the Cold War by Bischof Gunter and Karlhofer Ferdinand, Contemporary Austrian Studies, Volume 22, str. 143.

² Democratic Change in Central and Eastern Europe 1989-90 (2015), The European Parliament and the end of Cold War, EPRS European Parliamentary Research Service, str. 9.

³ Петковић, А. (2013) САД и распад Југославије, Америчка дипломатија и балкански конфликт 1989-1995, Докторска дисертација, Универзитет у Београду, стр. 9.

⁴ Brennan, J. (1993) An Analysis of the „New World Order“ and its Implications for U.S. National Strategy, Air War College, Alabama, str. 10.

међународној политици, што ће имати за последицу одсуство домаћих функционалних политика, вратити земљу у предполитичко стање и изазвати огромне патње и страдања цивилног становништва.

Распад СФРЈ и ратни конфликт

Распад СФРЈ је заједнички назив за низ војних и политичких догађаја који су као резултат имали престанак постојања те државе, односно стварање независних држава на њеној дотадашњој територији.

Концепт југословенског федерализма изграђен је на идеји једнопартијског система, на основу јаке идеолошке премисе и тако био веома удаљен од класичне федералистичке концепције засноване на тежи и противтежи индивидуалног интересног и територијалног представљања. Када је крајем осамдесетих година идеолошки формиран једнопартијски систем доживио слом, отворени су сукоби конситутивних република као националних држава у оквиру једне врсте „комбатитивног федерализма“, како га је назвао Ласло Секел. По њему, комбатитивно схватање федерализма рефлектовало се на економију. По тада веома утицајном либералном схватању требало је изградити заједничко, умјесто јединственог југословенског тржишта, као и монетарну и царинску унију⁵. Међутим, разарајуће последице мјера савезне владе, током осамдесетих година прошлог вијека, под притиском *Међународног монетарног фонда* (IMF) и *Свјетске банке* (World Bank) за доследно спровођење макроекономских реформи, крајем те деценије су довели до економског колапса и повећања незапослености. Катастрофални макро-економски трендови су се прелили и на политичке односе у федерацији, јачањем етно-национализама и политичком дезинтеграцијом земље.

Управо на либералним основама, последња савезна влада у историји СФРЈ покушала је да изгради и примијени концепт либерално орјентисане федерације. У оквиру тог програма, савезна држава је требало да има четири основне функције, и то јединствено тржиште, заштиту људских права, заједничку одбрану и заједничку спољну политику. Реализација овог последњег програма, који је обећавао одржање јединствене југословенске федерације, пропао је након одлуке Словеније да изађе из федерације, интервенције ЈНА и почетка оружаних конфликта у Хрватској и БИХ.

У суштини, овај покушај савезне владе са премијером Антом Марковићем на челу, није био адекватан, јер се тешко може искључиво економском политиком ријешавати политичка криза, што се и показало у наредном периоду.

Ипак изгледа да је теза о распаду СФРЈ због краха либералног економског и политичког програма савезне владе сувише редуccionистичка. Скрећемо пажњу на неколико других чинилаца који су утицали на распад СФРЈ.

⁵ Секел, Л., (1994) Да ли је могућа мирнодопска Југославија?, Социолошки преглед, Vol XXVIII, No.2, str. 239, (237-252).

Тако Иван Вејвода износи став да је са протоком кризе расла свеукупна тјескоба и осјећај недостатка перспективе и да је отварање етничких питања на идеолошкој марици представљало неку врсту социјално-психолошке компезације за колективну фрустрацију. Он наводи:

„Појединци су се плашили изласка из комунизма и заштитне чауре коју је он нудио. Они су настојали да науче да прихвате ризике које је тај излазак подразумијевао. Губитак извјесности увео их је у шаблон хомогенизације у којој није било никаквог простора за алтернативну акцију. Улога медија у повећању Великог страха била је у сваком добу кључна. Дошло је до постепеног „републиканизације штампе“ (Рамет, 1992), до подизања медијских зидова унутар којих је свака номенклатура могла помно да контролише поруке које је слала својим бирачима“.⁶

Такође је интересантна следећа његова теза, да је процес демократизације који је био захватио бившу *СФРЈ*, на неки начин индуковао конфликтно понашање, које је тендирало ка ратном сукобу. Он поткрепљује ову тезу на примјеру *БИХ*, у којој се „демократија показала фаталном“ и критикује одређење *Бадинтерове комисије*, која није требала наметнути *БИХ* тај модел, већ „консоцијални демократски модел“.⁷

По мишљењу Хакана Виберга (Хакан Виберг) више је чинилаца, унутрашњег, као и ширег, спољњег карактера, утицало на распад државе.⁸ Тако се Реганова политика подривања земаља Источног блока односила и на бившу Југославију. На крају Хладног рата *СФРЈ* се нашла у стратешком простору у коме је дошло до вакуума моћи наглим и неочекиваним распадом Совјетског блока. Сјеверно-атланска политичка заједница још увијек није изградила јасну стратегију у вези рјешавања конфликта у тој земљи, тако да је сваки актер током кризе спекулисао да има спољно-политичку подршку овог центра политичке моћи, што је катастрофално дјеловало на вјероватноћу очувања суверенитета и територијалног интегритета *СФРЈ*.

Виберг посебно скреће пажњу да конфликти у којима учествује више актера, а при томе долази до разних коалиционих прегруписавања, у контексту сукоба какав је био овај у *СФРЈ*, имају потпуно другачију стратешку логику у односу на логику оних сукоба само два актера. Сам политички процес у коме су вођени исцрпљујући преговори између републичких лидера бивше *СФРЈ*, током прољећа 1991. године, у вези налажења мирног рјешења југословенске кризе, потврђује тачност ове тезе.

У вези етнички хетерогене структуре те државе, он посебно скреће пажњу на синдром леопардове коже у *БИХ*, тј. на чињеницу да су у *БИХ* етнонационалне групе биле дисперзивно распоређене у многим регијама те бивше југословенске републике, и да је то утицало на повећање вјероватноће етнички мотивисаних насилних конфликта у наредном стадијуму кризе.

⁶ Вејвода, И. (2004) Бивша Југославија 1990.године: зашто се догодио рат, Насилн растурање Југославије- узроци, динамика, последице, зборник радова, str. 71. (65-80).

⁷ *Ibid.*, str. 72.

⁸ Wiberger, Н. (2004) Бивша Југославија 1990.године: зашто је имала лошу прогнозу, str. 44. (31- 49).

По мишљењу Каплана⁹ (Каплан 1993), југословенска криза почетком деведесетих година била је мјешавина „најстрашнијих и базичних проблема вијека“, гледано из перспективе од почетка двадесетог вијека. По њему, ту су испреплетени сви основни предуслови за избијање сукоба, као што су религијска зазирања и непријатељства, етничке мржње и културне разлике. Сви наведени предуслови генерално су присутни током читаве модерне историје, али они, издвојени појединачно, нигдје нијесу били окидач за избијање ратова, или већих сукоба. Субјективни и структурални фактори су били покретачи сукоба, истиче овај аутор. Чини се да је ова теза валидна.

Весна Станковић Пејновић износи став да је „распад Југославије резултат више разлога и немогуће га је редуцирати на било који од наведених већ је све разлоге разлоге потребно сагледати у цјелини и то кроз перцепције политичара, њихових вјеровања, те интерпретација реалности, прошлости и будућности“.¹⁰ Тако она наводи примјер Словеније и Косова, чије су политичке елите у времену уочи распада СФРЈ имале веома сличне сецесионистичке ставове, иако је Словенија као најразвијенија република уживала и највеће економске користи у заједници. Словенија је била спремна да прихвати економски ризик како би се одвојила од заједнице. Позива се на свједочење Кира Глигорова, да је са Запада нуђена помоћ од 5,5 милијарди долара, као и обећање убрзаних европских интеграција земље. Дакле, економски узрок, по њеном суду није могао бити доминантни фактор дезинтеграције СФРЈ. Економски проблеми су утицали на раст осјећања неједнакости и неправедности. Националистичке идеологије су осјећај неједнакости и неправедности укључиле у своје наративе.¹¹

По њој, идеологија је била значајан фактор распада *СФРЈ*, као уосталом и у случајевима Совјетског Савеза и Чехословачке, за разлику од западних федерација стабилне либералне демократије, као што су биле Канада, Швајцарска и Белгија.¹²

У вези са распадом *СФРЈ* не постоји чврст консензус о датумима ни када је тај процес започео, ни завршио. У формалном смислу распад Југославије је започео 24. 6. 1991. када су Словенија и Хрватска једнострано прогласиле независност, а завршио 27. 4. 1992. када су Србија и Црна Гора - преостале чланице тзв. крње Југославије прогласиле нову државу под називом Савезна Република Југославија (*СРЈ*). С обзиром да је распад Југославије коинцидирао са избијањем оружаних сукоба, односно ратова у Хрватској и *БиХ*, а њихов исход није био формализиран све до Дајтонског мировног споразума, дио аутора сматра како је распад *СФРЈ* завршио тек 1995. године. Распад *СФРЈ* је, према мишљењу многих коментатора, настављен и након тог датума, и то кроз распад државне заједнице Србије и Црне Горе, односно стварање независних

⁹ Jae-Seok, H. (2008) Rethinking the Practices of UN Peacekeeping Operations in the Early Post-Cold War Era, str. 81.

¹⁰ Stanković Pejnović, V. (2010) Raspad Jugoslavije, [http://www.academia.edu/5275678/ Raspad_Jugoslavije](http://www.academia.edu/5275678/Raspad_Jugoslavije), pregledano 09.04.2016.

¹¹ *Ibid.*, str. 605.

¹² *Ibid.*, str. 609.

Драган Божовић, Политика либералног интернационализма на Западном Балкану и ... држава Србије и Црне Горе 2006. године, те кроз једнострано отцјепљење Косова 2008. године.¹³

Спољна интервенција у југословенску кризу и избијање сукоба

Полазимо од става да се концепт колективне безбједности заснован на премиси *Либералног интервенционизма* након почетног ентузијазма проистеклог из повољног исхода у Заливском рату, нашао пред великим изазовима на Западном Балкану.

Европска заједница (ЕЗ) је званично подржавала *СФРЈ* полазећи од *Хелсинких принципа КЕБС-а*, све до избијања сукоба у Словенији и Хрватској. У то вријеме *ЕЗ* је припремала даљи развој интеграције преко преговора око склапања *Споразума из Маастрихта* (The Treaty of Maastricht), као основе за *Европску монетарну унију* (European Monetary Union).¹⁴

ЕЗ као регионални хегемон прва се укључила у процес рјешавања кризе, пружајући подршку цјеловитости Југославије. Подршка *ЕЗ* је била мотивисана страхом да ће конфликт у Југославији индуковати сличне тенденције у Источној и Централној Европи и подрити европску стабилност у периоду консолидације нових демократски изабраних власти у том дијелу Европе. Почетни приступ је био да се покуша очувати цјеловитост Југославије и почети са интеграцијом те земље у *ЕЗ* преко *споразума о придруживању* (association agreement). У исто вријеме слата је и порука републикама које су кренуле у процес сецесије, да је принцип самоопредјељења позитиван, али да унилатерално проглашавање независности неће бити признато, као и употреба силе у реализацији њихових захтјева.¹⁵

Прва дипломатска мисија *ЕЗ* је послата у *СФРЈ* са циљем да постигне прекид насилног конфликта у Словенији, као и да се успоставе основне функције савезне државе и савезна војска врати у мирнодопски режим. И поред почетног ентузијазма, мисија није постигла циљ. Зато је *ЕЗ* по први пут увела ембарго на увоз оружја и војне опреме за све републике *СФРЈ*. Ипак је мисија успјела да донесе позитиван резултат склапањем *Брионског споразума* јула 1991. године. Намјера *ЕЗ* је била да покуша да консолидује стање државе после сецесије Словеније, која је била извјесна.

Словенија је као самостална држава била сасвим прихватљива за *ЕЗ*, јер је перципирана као политички ентитет заснован на либералној демократији, тржишној економији и вишепартијском систему у коме регуларно функционишу демократе западне провинијенције и бивши комунисти.

Од Брионске конференције Србија напушта позицију идентификације са *СФРЈ*, док Хрватска креће са реализацијом стратегије стицања независности.

¹³ Raspad SFRJ, Wikipedia, 2015., https://hr.wikipedia.org/wiki/Raspad_SFRJ, pregledano 06.12.2015.

¹⁴ Nota, M. (2011) European intervention in the Yugoslav conflict 1991-1995., Southeastern Europe University of Macedonia, Skopje, str. 12.

¹⁵ *Ibid.*, str.12.

У следећем дипломатском кораку, На *Хашкој конференцији*, у септембру 1991. године *ЕЗ* покушава да обједини републике у модернији федерални оквир. Међутим, преговори између република, *ЕЗ* и федералних власти пропадају тако да је постало јасно да више нема простора за пројекат обнове *СФРЈ*. До краја 1991. године двије кључне земље *ЕЗ*, Њемачка и Француска, усаглашавају приступ према југословенској кризи и признају независност Словеније и Хрватске. Формира се *Бадинтерова комисија* и прихвата дезинтеграција *СФРЈ*.¹⁶

Након проглашења независности Словеније и Хрватске *ЕЗ* мијења дотадашњи политички курс подршке цјеловитости земље и активно се дипломатски инволвира у рјешавање кризе, на чему ће касније у перспективи бити грађена *Заједничка спољна и безбједоносна политика* (Common Foreign and Security Policy). Прва дипломатска мисија је послата у *СФРЈ* са циљем да договори прекид насилног конфликта.

У принципу, од почетка распада *СФРЈ*, *ЕЗ* није успјела ефикасно да одговори изазову очувања мира у том региону. Иако је током 1991. године од стране међународне заједнице добила првенство и лидерску улогу у кризи поводом распада *СФРЈ*, она је отпочела водити реактивну политику у одсуству кохерентне стратегије и ефикасних метода и дипломатских алата за њено спровођење¹⁷. Тако, примјера ради, на почетку сукоба, и поред резерви на основу извјештаја комисије *ЕЗ* да све републике које су прогласиле независност нијесу правно заштитиле мањине у складу са међународним стандардима, земље *ЕЗ* су признале независност тих република, које су некада биле саставни дјелови *СФРЈ*.¹⁸

За *ЕЗ* насилни распад *СФРЈ* је представљао двоструки изазов, и то како стратешки тако и егзистенцијални. Стратешки изазов је огледао у задатку како организовати, координирати и водити међународну политику у вези са кризом у непосредном сусједству. Егзистенцијални изазов био је како превазићи потенцијално подривање европских вриједности на којима је заснована просперитетна и сигурна Западна Европа.

Војни фактор потребан заокончање насилног сукоба био недовољан да подржи дипломатске мировне напоре као средство за окончање сукоба. Неефикасност *операција одржавања мира* (peacekeeping operations) од стране *УН-а* у Хрватској и БИХ је компромитовало дотадашњу репутацију тог института одржавања мира у свијету. Тек када је криза добила профил хуманитарне катастрофе огромних размјера десила се промјена у управљању насилним оружаним конфликтом и то директним инволвирањем *САД-а* у рат у *БИХ*.

Либерално орјентисана Клинтонова администрација израдила је стратегију *Асертивног мултилатерализма* (assertive multilateralism). Ова стратегија

¹⁶ Rupel, D. (2013) Managing Yugoslav crises, Conference on Yugoslavia in the Hague (1991) and the challenges of multilateral diplomacy, Acta Histriae, br.21, str. 332.

¹⁷ Pentland, C. (2003) The EU and Southeastern Europe after Dayton, A Canadian Perspective, Conference: Southeastern Europe, Moving Forward Ottawa, str. 1.

¹⁸ Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35, 1999, str. 8.

је представљала потпуни дисконтинуитет са ранијом политиком која је била заснована на концепту *одржавања мира* (peacekeeping), од кога су се САД у цјелини оградиле и ослониле у највећој мјери на своје оружане снаге у оквиру НАТО-а. Одбачен је концепт који подразумемијева комбинацију дипломатских средстава, елемената употребе војне силе и полицијских активности у циљу постизања мира. Прихваћен је класичан концепт дипломатске принуде уз пријетњу и употребу војне силе ради постизања циља.¹⁹

Стратегија Асертивног мултилатерализма Клинтонове администрације у сукобу на Западном Балкану

Иако је Клинтон још у предсједничкој кампањи 1992. оштро осуђивао спољно-политичку агенду Бушове администрације због пасивног односа према хуманитарној кризи у *БИХ* и кршења традиционалних америчких либералних вриједности инхерентних спољњој политици, због реалполитичких интереса, није предузео радикалне кораке да се тај однос промијени.²⁰

Клинтонова администрација је од почетка сукоба у *БИХ* заузела веома конзервативан став у вези учешћа преко *УН*-а и регионалних међународних организација. Тек од 1993. године САД се активније укључују у преговарачке процесе и најављују пријетњу војном интервенцијом према једној страни у сукобу, а током 1994. своју дипломатску иницијативу уз подршку оружане силе трансформишу у форму *наметања мира* (peace enforcement), подржавајући једну страну у сукобу.

Чини се да је приступ Клинтонове администрације сукобу у *БИХ* у великој мјери проистекао из либералног карактера власти и њеног либералног погледа на улогу САД-а у међународној политици. САД су прихватиле *концепт либералног интервенционизма*, који на босанском примјеру подразумемијева форму *наметања мира* (peace enforcement).

У имплементацији политичке агенде овакве идеолошке провенијенције, Клинтонова администрација је морала прихватити значајне политичке компромисе, како на унутрашњем, тако и на спољњем плану. Дипломатске операције САД-а, које окључују и примјену војне силе, нијесу могле бити консеквентно изведене у складу са доктрином администрације²¹ због дискусија и противљења у америчкој академској заједници и политичким структурама о оправданости интервенције у односу на национални интерес. Са друге стране, перцепција либералних кругова око администрације да поштовање универзалних либералних вриједности упућују САД да треба да интервенише како би одговорила на хуманитарну кризу, упућивала је предсједника Клинтона да предузме иницијативу за постизање мира у *БИХ*.

¹⁹ *Ibid*, str. 6.

²⁰ Peceny, M., Sanches-Terry (1998) Liberal Interventionism in Bosnia, *The Journal of Conflict Studies*, The Gregg Centre for Study of War and Society, Vol. XVIII, No 1, str. 5, <https://journals.lib.unb.ca/index.php/jcs/article/view/11670/12397>, pregledano 26. 02. 2016.

²¹ Види: Powell, C. (1992) U.S. Forces: Challenges Ahead, *Foreign Affairs*, 72, no. 1, str. 32-45.

Горе наведена ограничења би могла да буду дио аргументације зашто се САД држе по страни у вези са напорима других екстерних актера за постизање мира у БИХ све до 1993. године, као и зашто је Клинтонова администрација операцију наметања мира имплементирала тек 1995. године, а копнена војска САД-а стигла у БИХ тек након потписивања *Дејтонског мировног споразума*. Извођење операције наметања мира од стране САД, тако што ће се заобићи начело непристрасности према свим интерним актерима у сукобу и један од актера прихватити као партнер (бошњачка страна), упућује на кршење изворне либералне доктрине интервенције.²²

На примјеру интервенције САД-а у БИХ може се сагледати како америчка верзија либерализма отвара простор Клинтоновој администрацији за доношење одлуке у правцу интервенционизма и исто тако како реалне политичке околности намећу ограничења за пуну примјену *доктрине наметања мира*.

Током 1993. године Клинтонова администрација се јаче укључује у конфликт, прво иницијативом „*lift and strike*“ за укидање ембарга за увоз наоружања у БИХ који је био наметнут од УН-а и друго, предузимањем ограничених ваздушних удара²³ на снаге босанских Срба. Међутим, Америчка иницијатива је одбачена од њених кључних европских савезника, Велике Британије и Француске, које су биле инволвиране у текућу мировну иницијативу са својим трупима, и тако биле директно изложене у случају даље ескалације сукоба. У кратком временском року, у оквиру једног мјесеца, САД су зауставиле примјену силе и иницијативу препустиле европским партнерима.²⁴

Велики проблем у процесу постизања мира у Босни представљало је неслагање у оцјени узрока ратног сукоба међу кључним међународним актерима, који су били укључени. На једној страни, САД су сматрале да је узрок рата војна агресија босанских Срба и да рат треба ријешити војним путем, док су на другој страни, Британија и Француска полазиле од става да се ради о грађанском рату изазваном етничким конфликтима приликом распада Југославије и да га зато треба ријешити политичким путем.²⁵

Крајем 1994. године Клинтонова администрација је одлучила да се дистанцира од *ембарга УН-а на увоз оружја у БИХ* и отвори простор за илегалне набавке оружја за бошњачку страну, што је утицало на промјену односа снага међу интерним актерима у оружаном конфликту. Чини се да је Администрација обезбиједила широки консенсус за ову политику, како од стране јавног мњења, тако и у Америчком конгресу. Ове политичке околности су ојачале Клинтонову агенду интервенционизма у БИХ.²⁶

²² Peceny, M., Sanches-Terry *Ibid.*, str. 1.

²³ Изгледа да је тактика ограничених ваздушних удара била прихватљива из два разлога, и то зато што је требала бити широко подржана од домаћег јавног мњења, на чије расположење је у принципу посебно осјетљива свака либерално орјентисана власт у САД, као и због мале вјероватноће да ће бити изведена неуспјешно.

²⁴ Peceny, M., Sanches-Terry, *Ibid.*, str. 4.

²⁵ Woodward, S. (1995) *Balkan tragedy, Chaos and Dissolution after the Cold War*, Brookings Institut., Washington, str. 284.

²⁶ Peceny, M., Sanches-Terry, *Ibid.*, str. 7.

Клинтонов ангажман на окончању рата у *БИХ* био је вјероватно највећи спољно-политички успјех његове администрације, који је знатно надилазио регионалне балканске оквире. Након ове акције Клинтон је учврстио позиције Администрације, како код куће, тако и у међународној политици.²⁷

Закључак

Распад *СФРЈ* и конфликт почетком 90-тих година представљао је велики изазов за међународну заједницу јер су се конфликтне интеракције дешавале не директно између држава већ унутар њих, кроз разне видове секташког насиља између локалних актера.

У складу са новим стратешким концептом након завршетка Хладног рата, *НАТО* се појавио као регионални актер са претензијом да се афирмише као гарант безбједности у овом дијелу Европе. *ЕУ* још није развила стратегију и политике у вези регионалне безбједности, тако да је сукоб на њеним границама из угла очувања националних интереса оних чланица које се граниче са регијом бивше *СФРЈ*.

Главни екстерни актери *УН* и *НАТО* нашли су се у истом конфликтном простору преузимајући значајне ризике и одговорности, тако да су током кризе почели активно сарађивати и временом градити заједничке мировне агенде, посебно у фази *изградње мира* на конфликтним подручјима.

Од 1993. Клинтонова администрација се активно укључује у мировни процес у *БиХ* и почиње да предводи међународну коалицију кампањом ваздушних удара у циљу *наметања мира* преко стратегије *Асертивног мултилатерализма*, по којој је копнена војска *САД*-а стигла је у *БиХ* тек након потписивања Дејтонског мировног споразума.

Од 1993. Клинтонова администрација се активно укључује у мировни процес у *БиХ* и почиње да предводи међународну коалицију кампањом ваздушних удара у циљу *наметања мира* преко стратегије *Асертивног мултилатерализма*, по којој је копнена војска *САД*-а стигла је у *БиХ* тек након потписивања Дејтонског мировног споразума.

САД су одступиле од изворне либералне доктрине интервенције тако што су операцијом *наметања мира* прекршили начело непристрасности стављајући се на страну једног актера у сукобу.

Литература:

1. Barthe, S, David,
2. (2004) Foreign Policy in Clinton Administration: Reassessing Bosnia and the „Turning Point“ of 1995., International Studies Association Conference Montreal

²⁷ *Ibid.*, str. 15.

3. Brennan, J. (1993) An Analysis of the „New World Order“ and its Implications for U.S. National Strategy, Air War College, Alabama
4. Democratic Change in Central and Eastern Europe 1989-90 (2015), The European Parliament and the end of Cold War, EPRS European Parliamentary Research Service
5. Jae-Seok, H. (2008) Rethinking the Practices of UN Peacekeeping Operations in the Early Post-Cold War Era: *The Implications of the Cases of Somalia, Bosnia-Herzegovina, and Kosovo*, Department of Politics, University of Sheffield
6. Nota, M. (2011) European intervention in the Yugoslav conflict 1991-1995., Southeastern Europe University of Macedonia, Skopje
7. Peceny, M., Sanches-Terry (1998) Liberal Interventionism in Bosnia, The Journal of Conflict Studies, The Gregg Centre for Study of War and Society, Vol. XVIII, No 1
8. Pentland, C. (2003) The EU and Southeastern Europe after Dayton, A Canadian Perspective, Conference: Southeastern Europe, Moving Forward Ottawa
9. Petković, A. (2013) SAD i raspad Jugoslavije, Američka diplomatija i balkanski konflikt 1989-1995, Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu
10. Powell, C. (1992) U.S. Forces: Challenges Ahead, *Foreign Affairs*, 72, no. 1
11. Raspad SFRJ, Wikipedia, 2015., https://hr.wikipedia.org/wiki/Raspad_SFRJ, pregledano 06.12.2015.
12. Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35, 1999
13. Rupel, D. (2013) Managing Yugoslav crises, Conference on Yugoslavia in the Hague (1991) and the challenges of multilateral diplomacy, Acta Histriae
14. Sekelj, L., (1994) Da li je moguća mirnodopska Jugoslavija?, Sociološki pregled, Vol XXVIII, No.2
15. Stanković Pejnović, V. (2010) Raspad Jugoslavije, http://www.academia.edu/5275678/Raspad_Jugoslavije, pregledano 09.04.2016.
16. Suppan, A. (2013) Austria and Eastern Europe in the Post-Cold War Context, in Austria International position after the End of the Cold War by Bischof Gunter and Karlhofer Ferdinand, Contemporary Austrian Studies, Volume 22
17. Vejvoda, I. (2004) Bivša Jugoslavija 1990. godine: zašto se dogodio rat, Nasilno rasturanje Jugoslavije- uzroci, dinamika, posledice, zbornik radova
18. Wiberg, H. (2004) Bivša Jugoslavija 1990. godine: zašto je imala lošu prognozu, *Zbornik radova* (31- 49), Centar za civilno-vojne odnose, Beograd
19. Woodward, S. (1995) Balkan tragedy, Chaos and Dissolution after the Cold War, Brookings Institut., Washington

THE POLITICS OF LIBERAL INTERNATIONALISM IN THE WESTERN BALKANS AND THE ROLE OF THE CLINTON ADMINISTRATION TO 1995

Summary: The disintegration of Yugoslavia and the internal armed conflict set a challenge to the international community to deal with a specific crisis environment in which the conflicting interaction does not occur directly between countries but within them, through various forms of sectarian violence between local actors. In accordance with practice in international politics since the end of World War II a key role in the regulation of the conflict belonged to the UN. Based on the new strategic concept, in the context of the changes caused

by the end of the Cold War, NATO has emerged as a regional player with the pretension to establish itself as a guarantor of security in this part of Europe. From the beginning in 1993, the Clinton administration was actively involved in the peace process in Bosnia and Herzegovina and lead the international coalition campaign of air strikes in order to impose peace, within the strategy of assertive multilateralism. The campaign is implemented in its full capacity in 1995, and the Army of the United States arrived in Bosnia and Herzegovina just after the Dayton Peace Agreement.

Key words: the disintegration of Yugoslavia, internal armed conflict, liberal internationalism, the strategy of assertive multilateralism, UN, NATO, Clinton Administration